

Medisin Modul 8

Praksis på sykehjem i Oslo

UiO : Det medisinske fakultet

Innhold

Velkommen til praksis på sykehjem i Oslo!.....	2
Praksisstedene.....	3
Målsetningen med praksisperioden.....	4
Gjennomføring av praksisperioden.....	4
Oversikt over praksisperioden	4
Arbeidstid	4
Ferdigheter	5
Aktuelle tester	6
Forskjellige helsetilbud – forskjellig fokus.....	6
Journalmal	7
Pårørendesamtalen ved innleggelse og årlig oppfølgingssamtale i sykehjem.....	8
Sjekkliste for semistrukturert inkomstsamtale i sykehjem	9
Legemiddelgjennomgang	12
Behandlingsavklaring.....	13
Ressurser	14

Velkommen til praksis på sykehjem i Oslo!

Praksis på sykehjem er et samarbeid mellom Det medisinske fakultet, UiO og Sykehjemsetaten i Oslo kommune. Avdeling for allmenntilleggsmedisin ved Institutt for helse og samfunn er faglig ansvarlig.

Praksisen foregår på flere sykehjem i Oslo og varer i åtte dager. I løpet av perioden skal du delta i det vanlige legearbeidet ved sykehjemmet. En sykehjemslege vil være veileder for deg. Du vil få ansvar for å utrede nye pasienter, gjennomføre ulike tester og prosedyrer, og iverksette behandlingstiltak. Vi legger vekt på at du skal få god innsikt og erfaring i alle sidene ved å arbeide som lege på et sykehjem.

I denne praksismappen finner du informasjon om oppgaver og prosedyrer som du kan arbeide med i praksisperioden. Noen av oppgavene er unike for sykehjemsmedisinen og vil stå i fokus i opplæringen. I tillegg har vi tatt med eksempler på kliniske ferdigheter som du bør benytte muligheten til å øve på mens du er i praksis.

Rutiner og prosedyrer kan være forskjellige på de ulike praksisstedene. I praksismappen har vi tatt med noen maler for f.eks. journal, pårørendesamtale og legemiddelgjennomgang. Disse er ment som eksempler. Du må diskutere med din veileder hvordan det gjøres på ditt sykehjem.

Vi er veldig takknemlige om du underveis i praksisperioden noterer hva som er bra, hva som er uklart og hva som mangler i praksismappen. I etterkant vil vi be om en evaluering av din erfaring og opplevelse av praksissted og veiledning.

Enkelte av studentene vil få delta i tverrfaglig praksis for helsefagstudenter. Sammen i praksis (SamPraks) innebærer at studenter fra medisin, farmasi, ernæring, psykologi, tannlege og avansert geriatrisk sykepleie samarbeider om å utrede en pasient på sykehjemmet. Dette legges inn som en del av oppgavene i praksisperioden, og dere får mer informasjon når praksisen begynner.

Lykke til med praksisperioden!

Elin O. Rosvold

Utdanningsleder, Institutt for helse og samfunn

Ansvarlige ved UiO, Avdeling for allmenntilleggsmedisin, Institutt for helse og samfunn

Professor Elin O. Rosvold, professor Jørund Straand og universitetslektor Remi Andersen

Ansvarlig ved Sykehjemsetaten, Oslo kommune: Etatsoverlege Siri Seterelev

Praksisstedene

Det er i alt 56 sykehjem i Oslo kommune:

- 4 helsehus – 3 kommunale helsehus og 1 privat helsehus (kommersiell drifter).
- 43 langtidshjem – 17 kommunale langtidshjem og 26 private langtidshjem (14 kommersielt drevet og 12 ideelt drevet).

Praksisplassene vil variere noe fra semester til semester. Studentene vil få beskjed om tildelt praksissted og veileder i forkant av praksisperioden.

Adresse og informasjon om de enkelte sykehjemmene finner du på nettsiden til Sykehjemsetaten [http://www.sykehjemsetaten.oslo.kommune.no/oslosykehjemmene /](http://www.sykehjemsetaten.oslo.kommune.no/oslosykehjemmene/)

Målsetningen med praksisperioden

Ved fullført praksis skal du ha grunnleggende kunnskaper om legens arbeidsoppgaver på sykehjem. Du skal ha fått kjennskap til utredning og behandling av de vanligste sykdommer hos pasienter på sykehjem. Videre skal du bli kjent med medisinske og etiske utfordringer ved arbeidet som lege i sykehjem - blant annet vurdering av samtykkekompetanse, behandlingsavklaring og bruk av tvungen helsehjelp (4a-vedtak).

Gjennomføring av praksisperioden

Du skal delta i det vanlige legearbeidet ved sykehjemmet under veiledning av sykehjemslegen. I løpet av praksisperioden skal du så langt som mulig gjennomføre følgende oppgaver:

- Ta imot nye beboere og skrive innkomstjournal og epikriser ved evt. utskrivning
- Følge opp "dine" beboere i løpet av perioden, og delta i vanlig klinisk visitt-arbeid
- Legemiddelgjennomgang: Bli fortrolig med dataverktøy og prosedyrer for dette
- Gjennomføre en standardkontroll, evt. tverrfaglig gjennomgang med sykepleier, fysio- og ergoterapeut
- Planlegge og gjennomføre en demensutredning
- Delta i pårørendesamtaler, evt. forberedende samtaler med pårørende til pasient i livets slutfase
- Delta i tverrfaglig samarbeid
- Utføre praktiske prosedyrer (se skjema neste side)
- Vurdere restfunksjon, rehabiliteringsbehov og risikoforhold
- Vurdere samtykkekompetanse og behandlingsavklaring
- Sette seg inn i regelverket for 4a-vedtak om bruk av tvang for å sikre somatisk helsehjelp til beboere som mangler samtykkekompetanse
- Palliasjon og terminal pleie av beboere i livets siste fase
- Fylle ut legeerklæring ved dødsfall

Oversikt over praksisperioden

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
Uke 1	Undervisning på studiet	Praksis	Praksis	Praksis	Praksis
Uke 2	Praksis	Praksis	Praksis	Praksis og evaluering med praksislærer	Undervisning på studiet

Arbeidstid

- Praksisen følger vanlig arbeidstid kl. 08:00-16:00. På helsehus kan det være aktuelt med 1-2 kveldsvakter etter avtale med sykehjemslegen.
- Du møter normalt kl. 08:00 første dag. Ta kontakt med praksislærer på e-post i forkant for å avtale tid og sted.
- Sykehjemmet ordner arbeidstøy. Ta med sko, hengelås og eget stetoskop om du har.

Ferdigheter

Her er en liste over ferdigheter du kan øve på i løpet av praksisperioden. Det er ikke forventet at du får gjennomført alle, men du bør prøve å få til flest mulig. Noen kan gjøres flere ganger.

Ferdighet	Skjemaer/tester som er brukt	Utført dato (evt flere datoer)	Attestasjon
Innkomsjournal			
Epikrise			
Legemiddelgjennomgang			
Standardkontroll/Årskontroll			
Demensutredning			
Vurdering av depresjon			
Vurdering av samtykkekompetanse			
Behandlingsavklaring/HLR			
Vurdering av smerte			
Vurdering av restfunksjon			
Fallutredning			
Innlegging og fjerning av kateter			
Øreskylling			
Måling av ortostatisk blodtrykk			
Behandling av kroniske sår			
Legge inn venefflon			
Utfylling av dødsattest			
Munnstell			
Obstipasjonsbehandling			
Terminal pleie			
Pårørendesamtale			
Håndtering/veiledning i bruk av hjelpemidler (høreapparat etc)			
Kap 4a-vedtak: Bruk av tvang			
Etiske betraktninger: Samtykke/Behandlingsavklaring/Verdier			

Aktuelle tester

- Demensutredningsverktøy: MMSE-NS, klokketest, evt KDV,
- Atferdsforstyrrelse (APSD): NPI-Q, døgnregistreringsskjema, evt Marthe Meo-metoden, evt. TID-modellen (Tverrfaglig Intervensjonsmodell ved utfordrende atferd ved demens). Utgitt av Alderspsykiatrisk forskningssenter, Sykehuset innlandet, link: <https://vimeo.com/59145951> Passord: tidmodell
- Sviktende ADL-funksjon: Barthels ADL-indeks
- Depresjon ved demens: GDS (Geriatric Depression Scale) eller Cornell
- Fallrisiko-verktøy: TUG (Time Up and Go) og 5TSTS (5 Times-Sit-To-Stand)
- Palliativ behandling, bruk av ESAS
- Smertebehandling av demente: Bruk av MOBID2 som diagnoseverktøy
- Teste verktøy for å avklare samtykkekompetanse, ACE(Aid to Capacity Evaluation, oversatt av Senter for medisinsk etikk, UiO)
- Ernæringsstatus MNA

Bak i veilederen er det kopi av noen skjemaer, samt lenker og referanser til ressurser på nett/ i lærebøker

Forskjellige helsetilbud – forskjellig fokus

KAD, helsehus og sykehjem er tilbud til pasienter i primærhelsetjenesten. Nedenfor har vi skissert oppgavene til de ulike institusjonene.

Kommunal akutt døgnhet (KAD)

Kortvarig tilbud for observasjon, behandling og pleie med tanke på retur til hjemmet etter stabilisering/ferdigbehandling. Pasienten legges inn fra hjemmet, og tilbudet erstatter sykehusinnleggelse for pasienter som kan få et like godt tilbud på KAD som på sykehusene. Fastlege og allmennlege, legevaktslege, samt lege i akuttmottak, obspost og poliklinikker på sykehus kan legge pasienter direkte inn på KAD etter å ha konferert med vakthavende KAD-lege.

Helsehus

Rehabilitering/habilitering/vurdering for å oppnå best mulig funksjon samt etablere riktig omsorgstilbud på lavest mulig/riktig nivå etter oppholdet. Pasienten innlegges fra hjemmet eller etter sykehusopphold, eller har rullerende korttidsopphold etter vedtak for avlastning. Utskriving til hjemmet eller langtidssykehjem.

Langtidssykehjem

Omsorgstilbud der beboer ikke lenger klarer seg med tilbud i hjemmet. Livsvarig opphold med mindre fokus på forebygging/utredning og behandling, men større fokus på en god hverdag, samt en god avslutning på livet med god lindrende behandling.

Journalmal

Journalmal ved innkomst og årskontroll, brukt ved enkelte sykehjem i Oslo. Struktur og innhold er bygget over en klassisk journal, men med viktige forbedringer og utvidelser for å dekke de spesielle oppgavene som vi har i sykehjem, samt å ta høyde for viktige fokusområder til tilsynsmyndighetene.

- Innkomstjournal/årskontroll ved Helsehus/Sykehjem den .../....-20.. ved lege
- For Helsehus: Avdeling: - Innkomstdato: - Innlagt fra: - Planlagt utskriving:
- Familie/Sosialt
- Tidligere sykdommer
- Aktuelt eller Hendelser siden siste kontroll
- Mål for opphold (Helsehus/KAD)
- Faste medisiner ved innleggelse/før LMG, husk Cave
- Ernæringsstatus med vekt
- Status presens (husk "utseende svarende til alder..") inkludert otoskopi
- Mental status: (Herunder kognitiv status og ..har/har under tvil/har ikke samtykkekompetanse.)
- Behandlingsavklaring
- Legemiddelgjennomgang (LMG) (Se eget vedlegg. Forstå og vurder indikasjon for hvert medikament og før opp indikasjon for alle medisiner i medisinlisten i Geric)
- Blodprøver (Vurdering av prøvesvar og evt tiltak ift dette mht medisiner/oppfølging/nye prøver)
- Risikoforhold (fallrisiko, sårrisiko mm)
- Rehabiliteringsbehov og –potensiale/Mestringskompetanse/Pårørenderessurs/Omsorgsnivå
- **VIKTIG FOR MEG** (Brukerfokus)
- Tiltak, inkludert avtale for pårørendesamtale

Pårørendesamtalen ved innleggelse og årlig oppfølgingssamtale i sykehjem

Pårørende er en viktig ressurs i oppfølgingen av sykehjemsbeboere. De sitter med viktig informasjon om tidligere sykdommer og aktuelle helseplager forut for innleggelsen. Ektefelle/barn får ofte tett kontakt med personalet, og god kommunikasjon blir alltid verdsatt.

Pårørendesamtalen med lege, sykepleier, primærkontakt og eventuelt teamleder sikrer nødvendig informasjon om beboeren, og er viktig for å etablere et avklart og tillitsfullt forhold. Fokus i pårørendesamtalen avhenger av hvilken institusjon beboer innlegges i:

Helsehus

Ved opphold på Helsehus skal bydelen ha laget et vedtak med definert mål for oppholdet. Disse vedtakene kan ofte være noe generelle. Det er derfor viktig at man får etablert en felles forståelse mellom bruker, behandlerteamet og beboer om hva som er et ønskelig og realistisk mål for oppholdet, samt oppfølging og tid for å oppnå dette. Ved misforhold mellom vedtak og felles mål, gis tilbakemelding til bydelen om behov for revurdering/justering av vedtaket.

Det kan være vanskelig å finne tid til pårørendemøte på Helsehuset tidlig i forløpet. Oppholdet har også ofte kort varighet. Det anbefales derfor å kontakte hovedpårørende på telefon umiddelbart etter mottak og journalgjennomgang av beboer for å etablere tillit, utveksle informasjon, samt informere om eventuelle medisinendringer, behandlingsplan og felles målsetting. Vurdering av behandlingsavklaring skal også formidles dersom beboer selv og/eller behandlerteamet mener at det er begrensninger i medisinsk behandling som HRL- eller å avstå fra livsforlengende behandling eller sykehusinnleggelse.

Langtidssykehjem

Langtidsavdelingene bør ha en pårørendesamtale planlagt innen to uker fra innleggelse. Erfaringsmessig er hvert eneste minutt i denne samtalen gull verdt for å bygge en tilstrekkelig sterk relasjon til å tåle videre sykdomsutvikling, skader, bivirkninger av medisiner og evt. behandlingsfeil. Alle beboere på langtids plass kommer til å dø, og har vi de pårørendes tillit, sikrer vi ro og verdighet rundt den uunngåelige terminalfasen.

De pårørende har vanligvis vært gjennom en svært krevende tid som fører frem til en fast sykehjems plass. De vil ofte være i sorg over å se deres kjære tape funksjon etter funksjon. De har vært gjennom kritiske sykehusinnleggelse, en kaotisk hjemmesituasjon og kanskje flere vanskelige korttidsopphold ved sykehjem. I tillegg kan de være preget av oppslag i media som retter et negativt søkelys på sykehjemmene.

En god start på samtalen vil være å presentere dem med nettopp innholdet i de foregående setningene. At de som pårørende og den fortvilelsen de står i, blir sett av deg som lege, vil bygge tillit. Samtidig vil pårørende ha liten kunnskap og erfaring med hvilken rolle de skal innta når sykehjemsinnleggelsen er et faktum. Deres eventuelle medvirkning i beslutningsprosessene er regulert i norsk lov. Konflikter og klagesaker oppstår lett om ikke rolleavklaring og beslutningsprosesser er eksplisitt forklart og formidlet.

Sjekkliste for semistrukturert innkomstsamtale i sykehjem

1. Nærmeste pårørende avklares

2. Samtykkekompetanse for inngripende helsehjelp avklares

Dette punktet er en svært viktig rolleavklaring for de pårørende.

Norske lover regulerer hvordan vi involverer de pårørende i beslutningsprosessene:

- **Beboeren har samtykkekompetanse:** Da blir beslutningene fattet mellom beboer og lege, et **direkte samtykke** og de pårørende skal ikke involveres, men kun informeres. Dette gjelder også et **stilltiende samtykke**. Tilsynsmyndighetene er svært tydelige på at i dette beslutningsrommet er det kun plass til legen og beboeren.
- **Har samtykkekompetanse under tvil:** Da har beboeren samtykkekompetanse! Se over.
- **Beboeren har ikke samtykkekompetanse:** Da må et **antatt** eller **formodet samtykke** bygges opp. Dette består av
 1. Det pårørende/personalet kan si at beboeren ville ha ønsket seg, gitt at beboeren hadde forstått sin situasjon i dag. Dette veier tyngst.
 2. Hva den pårørende selv ønsker/mener i det aktuelle spørsmålet. Dette skal tillegges begrenset betydning.
 3. Behandlerteamet inkl. legen, eller legen alene fatter den endelige beslutning på bakgrunn av punkt 1 og 2 samt egne vurderinger og står alene ansvarlig for beslutningen. Det er viktig å kunne forklare den pårørende at hele ansvaret for beslutningen hviler på legens skuldre. Denne presiseringen er spesielt viktig når de pårørende er helsepersonell.

3. Har/har ikke beboeren evne til å håndtere kontantytelsen fra NAV.

- Denne vurderingen skal du ha gjort under inntakstjournalopptaket

4. Behandlingsavklaring

- Beslutninger om livsforlengende behandling skal bygge på hva som ut fra en medisinsk og helsefaglig vurdering er forsvarlig og til pasientens beste, og hva pasienten selv ønsker.
- Helsepersonell skal på en hensynsfull måte sørge for at de pasientene som ønsker det, gis mulighet til å tilkjenne sine verdier og ønsker rundt livets avslutning.
- Forklar til pårørende dine vurderinger av dette etter din samtale med beboeren under inntakstjournalopptaket. Dersom du ikke har klart å få noe forståelse for hva beboeren ønsker seg, må dette tas med de pårørende.
- Se også prosedyrer ved de enkelte sykehjem. (Sykehjemsetatens prosedyre for Behandlingsavklaring vedlegges.)

5. Etterspør informasjon de pårørende har

- En rask rekapitulering av hva som førte til sykehjemsinnleggelsen.
- Hva de pårørende tenker seg er spesielt viktig at vi er klar over i det daglige og i den medisinske behandlingen og evt. rehabiliteringen videre.

6. Presenter dine vurderinger av beboeren med implikasjoner

- Oppsummert tilstandsvurdering somatisk og mentalt. Både restfunksjon/ressurser og sykdomsutslag/funksjonstap. Informasjon om plan for beboeren fremover.

7. Avklar grad om ønsket involvering ved endring i sykdomstilstand, funksjonsnivå og medikamentendringer

- Informer om sykehjemmets rutiner for dette.
- Forklar de pårørende at de vil bli tilringt og informert om *viktige hendelser* av lege eller sykepleier, i *mindre viktige hendelser* av pleier/sykepleier.

- Når de pårørende kommer på besøk og de ser noe som bekymrer dem, så spør etter primærpleier eller vakthavende sykepleier, helst ikke til hvem som helst av personalet som går forbi. Dette for å sikre at alle parter får best mulig informasjon. Presisér at vi i behandlerteamet ønsker å bli informert og forespurt så fort som mulig dersom noe ikke stemmer eller er foruroligende. Personalet er trent til å observere og er til stede hele døgnet. Like fullt så hender det at de pårørende observerer endringer og hendelser før oss, og dette ønsker vi å få vite om snarest

8. Spesielle ønsker fra beboer/pårørende avklares

- **VIKTIG FOR MEG**
- Hva er det som har gitt/gir beboer mening eller glede i hverdagen? Hva er det beboer har satt eller setter pris på? Hva er viktig i den situasjonen beboer er i nå? (F.eks kaffe på sengen, sove lenge, stryk på kinnet, røyk, kjærlighet, andakt, musikk o.l.)

9. Forklar om hva sykehjemmet har som rutiner

- Eksempel: Regelmessige legemiddelgjennomganger, årlige- eller halvårlige kontroller og samtaler, tverrfaglige gjennomganger med fysio- og ergoterapeut.
- Rutiner for terminalomsorg med lindring. At de pårørende vil bli innkalt til en forberedende samtale om vi frykter at livet går inn i en siste fase.

10. Avklare muligheter og ønsker til å delta/bidra i fellesarrangementer, turgåing med mer.

Mal for inntakstjournal/periodisk kontroll i sykehjem

Inntakstjournal/årskontrollHelsehus/Sykehjem den ../.-20.. ved lege

Familie/sosialt

Tidligere sykdommer

Mål for opphold (Helsehus)

Aktuelt eller Hendelser siden siste kontroll

Faste medisiner ved inntakst/før LMG inkl CAVE

Ernæringsstatus med vekt, hjelpebehov ved måltider

Status presens ("Kvinne 88 år, med utseende svarende til alder.." Husk otoskopi)

Mental status: (Herunder kognitiv status og samtykkekompetansevurdering)

Behandlingsavklaring

Faste medisiner / Medisiner ved behov / CAVE

Legemiddelgjennomgang

Risikoforhold (fallrisiko, sårrisiko med mer)

Rehabiliteringsbehov- og potensiale/Mestringskompetanse/Pårørenderessurs/Omsorgsnivå

VIKTIG FOR MEG (Brukerfokus)

Tiltak (inkludert avtale for pårørendesamtale)

Sjekkliste for pårørendesamtale ved inntakst

Nærmeste pårørende avklares

Samtykkekompetansevurdering for inngripende helsehjelp formidles, beslutningsprosessen.

Evne til å håndtere kontantytelsen fra NAV, din vurdering formidles

Behandlingsavklaring formidles/avklares

Etterspør informasjon de pårørende har

Presenter din vurdering av beboeren med implikasjoner

Avklar pårørendes ønske for grad av involvering

Spesielle ønsker fra pårørende/beboer

VIKTIG FOR MEG

Forklar sykehjemets rutiner for LMG med mer.

Legemiddelgjennomgang

Utfordringer ved eldres medikamentbruk

Pasientene på sykehjem er karakterisert ved høy alder, langtkomne aldersforandringer, ofte flere samtidige sykdommer og kroniske lidelser. Hos eldre skjer det endringer i kroppen som gjør at opptak, fordeling, toleranse, nedbrytning og utskillelse av medikamenter endres. Dette må man ta hensyn til når man velger type og dosering av medikamenter. Flere medikamenter er direkte helsefarlige hos eldre og skal unngås. Polyfarmasi kan gi ekstra problemer med bivirkninger og interaksjoner mellom de ulike medikamentene som kan føre til økt sykkelighet, redusert livskvalitet, funksjonssvikt og økt dødelighet.

For sykehjemslegen kan det være en stor utfordring å få en korrekt og fullstendig oversikt over hvilke medisiner nye beboere faktisk bruker. Tiden før et sykehjemsopphold har gjerne vært preget av sviktende helse med ett eller flere sykehusopphold og korttidsopphold på andre sykehjem. Forut for dette er det varierende hvor tett kontakt fastlegen har hatt med beboeren. I tillegg er leger nok tradisjonelt flinkere til å legge til medisiner enn å ta dem bort når indikasjonen for bruken er svak eller ikke lenger er til stede.

Det er ikke noen fast standard for hvordan medisinalister følger pasienten fra ett omsorgsnivå til et annet. Det varierer også veldig hvordan leger setter indikasjon for det enkelte legemiddelet. Det vi trenger å vite er *hvorfor denne pasienten bruker akkurat denne medisinen akkurat nå* (ikke kun en samlebetegnelse som f.eks. "Hjertemedisin" for Selo-Zok).

Ved innleggelse på sykehjem er det derfor behov for en grundig gjennomgang av pasientens faktiske medikamentbruk – en LEGEMIDDELSAMSTEMMING (LMS) – ved at man samler all informasjon og setter opp en korrekt liste over *alle* legemidler pasienten bruker – LEGEMIDLER I BRUK (LIB).

LIB skal for hvert legemiddel angi:

Produktnavn-Virkestoff-Form-Styrke-Dosering-Indikasjon (for denne beboeren)

Gjennomføring

Legemiddelgjennomgang bør gjøres ved innkomst og deretter hver 6. måned – eventuelt oftere ved endringer i pasientens tilstand eller omsorgsbehov.

Med en legemiddelgjennomgang menes en strukturert/systematisk evaluering av den enkelte pasientens legemiddelregime i den hensikt å optimalisere effekten av legemidlene og redusere risiko ved legemiddelbruk. Dette oppnås ved at man ved legemiddelgjennomgangen avdekker og forebygger legemiddelrelaterte problemer, og at det angis tiltak for å løse de avdekkede problemene.

Legemiddelgjennomgangen kan utføres med farmasøyt, men i praksis er det som oftest sykehjemslegen, ansvarlig sykepleier, primærkontakt og (eventuelt) beboer som utfører dette i fellesskap.

Legemiddelgjennomgangen gjennomføres etter en fast struktur/veileder.

Statens legemiddelverk har laget en sjekklister for legemiddelgjennomgang i allmennpraksis, som du finner i vedlegget. Prosedyren for legemiddelgjennomgang vil variere på de ulike sykehjem. I vedlegget finner du også prosedyren til Sykehjemsetaten i Oslo.

Behandlingsavklaring

Begrepet behandlingsavklaring benyttes ofte i forbindelse med vurderingen av livsforlengende behandling ved livets slutt eller akutt kritisk sykdom. En tidlig avklaring av beboerens ønsker og preferanser rundt dette skaper trygghet for personalet, pårørende og beboer selv.

Vi ønsker å vite noe om:

- Ønsker beboer HLR ved akutt hjertestans? (Hvis beboer ønsker dette må det vurderes opp mot grad av innsikt i egen sykdom (samtykkekompetanse) og hensiktsmessighet/fare for betydelig forverring ut fra beboers allmenntilstand og prognose)
 - F.eks: Beboer er klar på at hun ikke ønsker HLR ved akutt hjertestans. Forteller at hun har levd et godt og langt liv, men nå er mett av dage.
 - F.eks: Beboer ønsker HLR ved akutt hjertestans så lenge han fortsatt er oppegående med rullator og kan komme seg ut daglig.
 - F.eks: Beboer har pga sin demens ikke innsikt i spørsmålet vedrørende HLR. Ut fra beboers høye alder og alvorlige grad av demens er det ikke indisert med HLR ved akutt hjertestans.
- Ønsker beboer innleggelse i sykehus eller primært behandling på sykehjemmet?
 - F.eks: Beboer ønsker primært behandling på sykehjemmet, men kan innlegges dersom god indikasjon.
 - F.eks: Grunnet langt kommet demens skal indikasjon for sykehusinnleggelse holdes svært strengt. (Alvorlig demente får ofte betydelig forvirring ved innleggelser. Innlegges typisk kun ved brudd og skader, mens infeksjoner o.l. behandles på sykehjemmet)
 - F.eks: Beboer ønsker å bli innlagt i sykehus dersom det er indikasjon for det. Har god erfaring med sykehusopphold.
- Ønsker beboer livsforlengende behandling ved akutt kritisk sykdom, eller primært lindrende behandling?
 - F.eks: Beboer ønsker ikke antibiotika eller intravenøs behandling ved akutt kritisk sykdom. Det er viktigst for henne å være godt smertelindret selv om hun da blir døsig.

Legen må alltid vurdere den konkrete situasjonen som oppstår senere, men kan da støtte seg til beboerens preferanser ved tvil om behandlingsvalg og beboer selv ikke lenger kan ta stilling til dette.

Mange synes spørsmålet om HLR/behandlingsavklaring er vanskelig å stille beboer direkte. Gjør det derfor rutinemessig ved hver innkommstundersøkelse – så faller det fort naturlig. Inngangen kan være et spørsmål rundt beboers alder (som ledd i kartlegging av kognitiv svikt). Ut fra dette sier beboer gjerne noe spontant om egen alder (som kan være riktig eller feil...) som man kan bruke til samtale om livet nå og fremover. For å ufarliggjøre spørsmålet om HLR, kan man si at vi spør alle om dette fordi det er viktig å vite hva vi skal gjøre dersom noe plutselig skjer.

Selv langt kommet demente kan gi klare og veloverveide svar på disse spørsmålene. Dersom man opplever at beboer selv ikke har forståelse for problemstillingen er også dette viktig informasjon i legens vurdering og senere samtale med pårørende.

Prosedyre for behandlingsavklaring i Oslo kommune finner du bak i praksisheftet.

Ressurser

- Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse: Her finner du mange aktuelle tester for utredning på sykehjem <http://www.aldringoghelse.no/>
- E-læringskurs for avansert geriatrisk sykepleie. Gjennomgå Edits historie (kognitiv svikt) <http://www.med-utv.uio.no/elaring/fag/sykepleie/ags/kognitiv/index.html>
- Livets slutfase - om å finne passende behandlingsnivå og behandlingsintensitet for alvorlig syke og døende. Kunnskapscenteret <http://www.kunnskapscenteret.no/publikasjoner/livets-slutfase-om-a-finne-passende-behandlingsniva-og-behandlingsintensitet-for-alvorlig-syke-og-doende>
- Livsforlengende behandling – Beslutningsprosesser ved begrensning av livsforlengende behandling – IS-2091 – Helsedirektoratet <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/67/IS-2091-Beslutningsprosesser-ved-begrensning-av-livsforlengende-behandling.pdf>
- Pasient- og Brukerrettighetsloven kapittel 4A. Reglene i kapittelet skal sikre nødvendig somatisk helsehjelp til pasienter som mangler samtykkekompetanse og som motsetter seg helsehjelpen. <https://helsedirektoratet.no/lover/pasient-og-brukerrettighetsloven-kapittel-4a>

Prosedyrer

- Behandlingsavklaring, Sykehjemsetaten, Oslo kommune
- Legemiddelgjennomgang, Statens legemiddelverk <https://legemiddelverket.no/bivirkninger-og-sikkerhet/rad-til-helsepersonell/legemiddelgjennomgang>
- Sjekkliste for opplæring i Gerica

Skjemaer

Skjemaene finnes også på nettsiden til Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse. Flere av skjemaene gjennomgås på e-læringskurset om Edit.

- Mini mental status evaluering (MMSE-NR)
- Klokketest
- Klinisk demensvurdering (KDV)
- Barthels ADL-indeks
- Geriatrisk depresjonsskala (GDS)
- Cornell – skala for depresjon
- MOBID-2
- ESAS

Behandlingsavklaring knyttet til livsforlengende behandling

ID:115307 **Forfatter:** Østerby, Thomas Christian **Godkjent av:** Adm, Etatsdirektør (Jagmann, Helge) **Status:** publisert **Opprettet:** 14.2.2014 **Endret:** 27.2.2014 **Revidert:** 27.2.2014 **Neste revisjon:** 27.2.2015 (KKU, T. Østerby (Østerby, Thomas Christian))
Endringsnivå: Revisjon **Utgaver:** 1 **Visningsnivå:** *Alle

Formål

Gi gode rammer for behandlingsavklaring hvor pasientens rettigheter og ønsker respekteres.

Kvalitetssikre beslutningsprosesser knyttet til det å sette igang eller avslutte livsforlengende behandling av alvorlig syke pasienter med dårlig prognose.

Sikre korrekt og oppdatert dokumentasjon av behandlingsavklaring.

Omfang

Prosedyren gjelder for sykehjemslege, tjenesteansvarlig sykepleier/primærkontakt.

DEFINISJONER:

Med livsforlengende behandling menes i denne sammenheng all behandling og alle tiltak som kan utsette en pasients død. Eksempel på dette er hjerte-lungeredning, annen pustehjelp, hjertestimulerende legemidler, ernærings- og væskebehandling (intravenøst eller gjennom svelg- eller magesonde PEG), dialyse, antibiotika og kjemoterapi (listen er ikke uttømmende).

Grensen mellom livsforlengende og palliative tiltak er ikke alltid like skarp, og noen ganger kan for eksempel antibiotika og kjemoterapi gis med lindring som hovedformål.

Behandlingsavklaring gjelder her livsforlengende behandling og omfatter informasjon som er mottatt fra, og gitt til, pårørende og pasient, pasientens ønsker om reservasjon mot innleggelse på sykehus, eventuell uenighet og diskusjoner underveis, og hvilke verdivurderinger som ligger til grunn. Omfatter også beslutninger om hvilken behandling som skal gis og ikke skal gis, sammen med grunnlaget for beslutningene.

Ansvar

Legen som har tilsyn med pasienten er behandlingsansvarlig og har beslutningsmyndighet.

Tjenesteansvarlig sykepleier/primærkontakt bidrar i formidling av informasjon til og fra pasient/pårørende og bidrar i beslutningsprosessen.

Institusjonssjef skal sørge for at prosedyren følges.

Aktivitet/beskrivelse

1. Beslutninger om livsforlengende behandling skal bygge på hva som ut fra en medisinsk og helsefaglig vurdering er forsvarlig og til pasientens beste, og hva pasienten selv ønsker. Dersom beslutningsgrunnlaget er usikkert, skal behandling startes inntil dens nytte er avklart. Pårørende må da informeres om at behandlingen kan bli avsluttet når beslutningsgrunnlaget er mer avklart.
2. Den behandlingsansvarlige legen plikter å forsikre seg om at livsforlengende behandling kan ha en positiv virkning som oppveier de plagene som pasienten får av behandlingen eller sykdommen. Ingen kan pålegges å gi livsforlengende behandling som er hensiktsløs, eller som ikke er faglig forsvarlig.
3. Det medisinske grunnlaget for beslutningen må være sikrest mulig. Ved tvil og usikkerhet skal terskelen for å innhente råd fra annet kompetent helsepersonell være lav.
4. Behandlingsavklaringer som allerede foreligger ved innkomst i sykehjemmet må evalueres av legen sammen med* pas/pårørende så snart som mulig. Inntil evaluering er gjort bør tjenesteansvarlig sykepleier registrere avklaringer med pasient/pårørende i Gericas tiltaksplan på "situasjon" behandlingsavklaring og informeres til øvrige helsepersonell.
5. En beslutning om å begrense livsforlengende behandling bør alltid bygge på drøftinger i det tverrfaglige behandlingsteamet rundt pasienten. Det er den behandlingsansvarlige legen som treffer beslutningen.
6. Helsepersonell skal på en hensynsfull måte sørge for at de pasientene som ønsker det, gis mulighet til å tilkjenne sine verdier og ønsker rundt livets avslutning. Dette er særlig viktig for alvorlig syke pasienter som vil kunne trenge livsforlengende behandling i nær framtid, og før risikofylte inngrep. Ingen har krav på informasjon om livsforlengende behandling som er hensiktsløs eller som ikke er faglig forsvarlig.
7. Pasientens pårørende skal behandles med respekt og omtanke, og de skal motta nødvendig informasjon dersom pasienten samtykker til dette. Dersom pasienten mangler samtykkekompetanse, skal de nærmeste pårørende informeres når dette ikke strider mot pasientens eller pårørendes interesser. Der det er mulig, skal det innhentes informasjon fra de pårørende om hva pasienten ville ha ønsket.
8. En informert og samtykkekompetent pasient som ikke ønsker livsforlengende behandling, skal få ønsket respektert. Det må avklares om pasientens ønske om ikke å få behandling skyldes forhold som kan avhjelpes.
9. Dersom pasienten mangler samtykkekompetanse, har behandlingsansvarlig lege et selvstendig ansvar for å vurdere hva som sannsynligvis ville vært pasientens ønske. Det skal legges stor vekt på pålitelig og relevant informasjon fra pårørende, et gyldig livstestamente, eller helsepersonell som kjenner pasienten, om at pasienten ikke ville ha ønsket livsforlengende behandling. Dokumentasjon på pasientens ønske skal skrives i Gericajournal "lege behandlingsavklaring"(166).
10. God smertelindring og annen symptombehandling kan være livsforlengende. Når livsforlengende behandling avsluttes, skal lindrende behandling videreføres, eller trappes opp. Pasienten skal ha adekvat smerte- og annen symptombehandling også når det ikke kan utelukkes at dette kan framskynde døden.
11. Ved uenighet eller konflikt som ikke lar seg løse gjennom dialog, bør noen utenfor sykehjemmet konsulteres, for eksempel annen medisinskfaglig ekspertise og/eller en klinisk etikk-komité som kan belyse saken bredt og bidra til en uhildet drøfting.

12. Beslutninger om å begrense livsforlengende behandling skal dokumenteres av legen i Gericajournal i "lege behandlingsavklaring"(166) og begrunnes. Det bør angis når ny evaluering skal finne sted. Dokumentasjonen må omfatte hvilken behandling som skal og ikke skal gis, det medisinske grunnlaget for beslutningen, hvilken informasjon som er gitt til pasient og pårørende, samt pasientens ønske og eventuelt hva pårørende har opplyst.
13. Beslutning om "ikke resuscitare"/("HLRminus") skal hakes av og dokumenteres av lege på brukerkort i Gericajournal (egen fane). I tekstfeltet skrives det inn: Se journal "lege behandlingsavklaring" dato.
14. Før livsforlengende behandling stanses, må nødvendig palliasjon og pleietiltak være iverksatt.

* Medmindre pas/ pårørende har ønsket å ikke bli involvert.

Bilder og illustrasjoner

o bilder tilknyttet

Vedlegg

[Flytskjema ved behandlingsavklaring \(vedlegg\)Viktige spørsmål når begrensning av livsforlengende behandling vurderes\(vedlegg\)](#)

Kompetanse

Hjemmel

Nasjonal veileder: Beslutningsprosesser ved begrensning av livsforlengende behandling (IS-2091)

Helsepersonellloven

Pasient- og brukerrettighetsloven

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester

Referanser

1. Gericajournal manual for legemodul
2. Gericajournal manual for JOURNAL registrering av "Ikke resuscitare"
3. Gericajournal manual for tiltaksplan

Utstyr

Sjekkliste for legemiddelgjennomgang

En grundig innføring i metoden finnes her: Helsedirektoratets Veileder om legemiddelgjennomganger IS-1998 og Norsk legemiddelhåndbok, kapittel G24.

BEGREPER OG METODE:

Legemiddelgjennomgang (LMG) er en systematisk gjennomgang av pasientens legemidler for å sikre hensiktsmessig bruk og forebygge pasientskader. LMG utføres av legen alene eller sammen med farmasøyt og/eller sykepleier. Pasienten og pårørende kan delta. LMG utføres ved endringer i pasientens tilstand eller omsorgstilbud og årlig for pasienter som bruker mange legemidler (>3).

Legemiddelsamstemming (LMS) er å lage en liste over alle legemidler pasienten bruker.

Listen kalles **Legemidler i bruk (LIB)**. Bruk tilgjengelige kilder som EPJ, henvisning, epikrise, e-resept, multi-dose, PLO-melding eller pasientens egen liste. Opplysningene skal bekreftes av pasienten eller den som hjelper til med bruk av legemidler. Spør etter legemidler pasienten ikke tåler (CAVE), reseptfrie legemidler, legemidler ved behov, kosttilskudd og naturlegemidler. Husk dråper, sprøyter, stikkpiller, inhalatorer, plaster, salver og kremer. Spør om etterlevelse og sjekk eventuelt utlevering i e-resept.

LIB skal angi: *Produktnavn, virkestoff, legemiddelform, styrke, dosering og bruksområde.*

Legge som overtar behandlingsansvaret for en pasient, bør alltid utføre LMS. *LMS må utføres før LMG.*

Forberedelser til legemiddelgjennomgang

- Avtal tid og sted med aktuelle deltakere.
- Klinisk undersøkelse* gjøres ved nye symptomer eller endret tilstand.
- Blodprøver: Vurder behov, inkludert legemiddelanalyser.
- Andre tester: For eksempel EKG, 24-timers BT, spirometri, demens- og depresjonstester.

Gjennomføring av legemiddelgjennomgang

- Behandlingsmål bør tilpasses pasientens tilstand, livssituasjon og ønsker.
- Indikasjon og effekt: Har pasienten fortsatt nytte av legemidlene?
- Kur eller tidsbegrenset behandling? Fastsett en sluttdato.
- Nye legemidler: Har pasienten ubehandlede sykdommer eller plager?
- Blodprøver og andre tester: Har svarene betydning for behandlingen?
- Dosering: Juster for nyre- og leverfunksjon, serumkonsentrasjon, alder og andre sykdommer.
- Bivirkninger: Spør pasienten. Sjekk kliniske tegn og blodprøvesvar.
- Funksjonssvikt: Tretthet, forvirring, svimmelhet, fall og ernæringssvikt kan skyldes legemidler.
- Interaksjonskontroll: Bruk funksjonen i EPJ eller www.interaksjoner.no
- Risikable og uhenksomme legemidler: Sjekk tabellene på neste side.
- Dobbeltbruk: Kontroller for samme eller lignende virkestoff.
- Pasientvennlig: Velg gjerne depottabletter, faste kombinasjoner, depotplaster, mikstur.
- Livssituasjon og egenomsorg: Kan pasienten håndtere egne legemidler?

Oppfølging etter legemiddelgjennomgang

- Skriv ut ny, oppdatert LIB til pasienten og eventuelt til hjemmetjenesten.
- Forklar pasient eller omsorgsperson hvorfor og hvordan hvert legemiddel skal brukes.
- Oppdater e-resept. Bestill eventuelt multidose.
- Journalfør LMG med begrunnede endringer, tiltak og plan for oppfølging.

*Klinisk vurdering kan delvis utføres av sykepleier ved bruk av egen sjekkliste: www.pasientsikkerhetsprogrammet.no

TILTAK: Hvis mulig, gjør bare én endring av gangen og observer virkningen av den.

SEPONERING: Behold alle livsviktige legemidler, men vurder om forebyggende og symptomlindrende legemidler kan (prøve)seponeres eller gradvis trappes ned.

NYE LEGEMIDLER: Bruk nasjonale retningslinjer og veiledere. Sett en dato for evaluering. Avslutt behandlingen ved manglende effekt eller uakseptable bivirkninger.

Noen legemidler med risiko for alvorlige bivirkninger:

ATC	Legemiddel / gruppe	Risiko / bivirkninger	Alternativer / tiltak
M01A	NSAID og COXIB (cox-2 hemmere)	GI-blødning. Hjerne- og hjerneinfarkt. Forverret nyre- og hjertesvikt. Ødem. Hypertensjon. Astma.	Paracetamol 1g x 3 bør prøves først. NSAID bør kun brukes <i>ved behov</i> . Eventuelt tillegg av PPI. Ikke diklofenak eller COXIB ved hjerte- og karsykdom.
B01A A03	Warfarin	GI-blødning og hjerneblødning. Terapisvikt.	Startveiledning og doseringskort. Regelmessig kontroll av INR.
B01A E/F	NOAK (nye orale antikoagulantia)	GI-blødning og hjerneblødning. Terapisvikt. Blødningsfare ved nedsatt nyrefunksjon.	Følg nasjonal veileder IS-2050 2.0 (Helsedirektoratet) Startveiledning og doseringskort. Regelmessig kontroll og oppfølging.
B01A C	ASA og andre platehemmere	Blødning og terapisvikt.	Startveiledning. ASA ikke >75mg daglig.
N05B A N05C D/F	Benzodiazepiner og lignende sovemedisiner (zopiklon og zolpidem)	Avhengighet, døsighet, ustøhet og fall. Forsterket effekt av alkohol. Trafikkarlig.	Psykoterapi, søvnråd og fysisk aktivitet. Velg lav dose av ett virkestoff med kort halveringstid i en begrenset periode. Melatonin kan prøves.
N02A	Opioider	Avhengighet, døsighet, ustøhet og fall. Trafikkarlig ved oppstart og doseøkning. Obstipasjon.	Paracetamol 1g x 3 bør prøves først. Bruk <i>Veileder*</i> i smertebehandling. Laksantia bør gis forebyggende.
C09A/ B/C/D	ACE-hemmere og ARB (A2-blokkere)	Elektrolyttforstyrrelser. Hypotensjon, svimmelhet og fall. Nyresvikt ved akutt dehydrering.	Startveiledning. Gradvis doseøkning ved hjertesvikt. Informer om tiltak ved akutt dehydrering: Midlertidig seponering.
C03C	Slyngediuretika (furosemid og bumetanid)	Elektrolyttforstyrrelser. Dehydrering. Hypotensjon, svimmelhet og fall.	Skriftlig pasientveiledning med dosering etter symptomer: Vektøkning, ødem og dyspné, samt tiltak ved akutt dehydrering: Midlertidig seponering.
C01A A05	Digoksin	AV-blokk og arytmier. Forgiftning: Kvalme, slapphet og forvirring.	Vurder behovet for digoksin. Doser etter nyrefunksjon og serumkonsentrasjon.
H02A B	Kortikosteroider - systemisk bruk	Benskjørhet, diabetes, hypertensjon. Atrofi av muskulatur og hud.	Osteoporoseprofylakse bør vurderes ved bruk av prednisolon $\geq 7,5\text{mg} \times 1$ i >3 måneder.

*Kapittel T20 i Norsk Legemiddelhandbok anbefales.

Legemidler som bør unngås til pasienter over 65 år:

ATC	Legemiddel / gruppe	Risiko / bivirkninger	Alternativer / tiltak
N06A A	TCA (tricykliske antidepressiva)	Antikolinerge bivirkninger: Svekket kognisjon, tretthet, forvirring, uro, arytmier, obstipasjon, urinretensjon, munntørrhet, tannråte og uklart syn.	Velg annen behandling mot depresjon og smerter.
N05A	Antipsykotika (nevroleptika)	Antikolinerge bivirkninger. Parkinsonisme, tardive dyskinesier og dystoni. Forlenget QT-tid. Økt risiko for plutselig død.	Eventuelt haloperidol kortvarig ved delir. Ellers kun mot psykose i samråd med psykiater. Vurder behov for smertestillende og miljøtiltak ved uro hos demente.
R06A B/ D/E03/E05	Antihistaminer – 1. generasjon	Antikolinerge bivirkninger.	Velg 2. generasjon antihistamin ved allergi og urtikaria. Velg annen sovemedisin.
G04B D04-11	Antikolinerge midler mot overaktiv blære	Antikolinerge bivirkninger.	Utredning, blæretrening og inkontinensutstyr. Vurder andre legemidler.

Legestudent i sykehjem

Følgende punkter anbefales det at studenten blir veiledet i når det gjelder bruk av GERICA.

Kartotek	Funksjon	Utført	Manual Evt veil
Pålogging	Logge seg på/av Gerica	☐	Veiledning s 4
	Bytte rolle i legemodul/Gerica	☐	
Bruker	Lese brukeropplysninger som adresse, tlf, fastlege, pårørende etc.	☐	s 3
	Lese pårørende opplysninger	☐	s 5
Sak /Tjenester	Lese hvilke tjenester bruker har	☐	s 5
	Finne aktuell sak (vedtak) bruker har	☐	s 5
Journaler	Opprette aktuelle journaler	☐	s 6,17-25
	Lese journaler fra journalliste	☐	s 17-25
	Ta utskrift av journaler	☐	s 21
	Kunne bruke standardtekster	☐	s 6-7
	Kunne lese andre fagjournaler (F.eks Institusjonsjournal/Fysio/Ergo)	☐	Veiledning
Legemidler	Lese dagsaktuelle medisiner / CAVE	☐	Veiledning
	Lese eventuelle medisiner	☐	
	Lese seponerte medisiner	☐	
	Orientert om prosedyren for signering/utskrift av legemidler	☐	
		☐	
Tiltaksplan	Lese tiltaksplan	☐	Veiledning
e-Link meldingsvisning	Kunne lese elektroniske meldinger pr pasient	☐	Veiledning
Bruk av knapperad (hurtigknapper)	Journal (Ctrl+J) Sak (Ctrl+S) Tiltaksplan (Ctrl+T)	☐	Veiledning

Lært opp av: _____ Dato: _____

Legestudent: _____

Demensutredning i kommunehelsetjenesten

Norsk revidert mini mental status evaluering (MMSE-NR)

Carsten Strobel & Knut Engedal, 2009

Testleder (TL): _____ Dato: _____ Tidspunkt: _____

Teststed: _____ Har MMSE vært administrert samme sted tidligere? Ja Nei

Hvis ja, når? _____ Når/hvor ble MMSE sist administrert? _____

Oppg. 11 og 12: Angi oppgavesett (ordsett, starttall) administrert i dag:

1. adm 2. adm 3. adm 4. adm 5. adm

Pasient (PAS): _____

Fødselsdato: _____ Nasjonalitet/morsmål: _____

Utdanning/antall år: _____ / _____ år Yrke: _____

Hørsel/høreapparat: _____ Syn/briller: _____ Geriatrisk leseprøve: _____

Hensynsgrunn/diagnose: _____

Legemidler: _____

▲ Instruksjon

Testing skal finne sted i enerom, fortrinnsvis på pasientens morsmål. Unngå at pasienten ser skåringsark/skåring. Fet skrift (**bold**) leses høyt, tydelig og langsomt. Pause (markert [pause]) skal vare i 1 sek. Alle spørsmål stilles selv der pasienten besvarer flere spørsmål under ett. Skriv ordrett pasientens svar på hvert spørsmål. Pasienten kan korrigere svar underveis. Følg eksakt standardisert instruksjon, (se retningslinjer for administrasjon, oppfølgende spørsmål og skåring i manual*). Ved retest benyttes oppgavesett som angitt for å redusere øvelseseffekt. Det gis kun hele poeng eller 0, aldri halve poeng. Sett kryss i ruten for 0 dersom svaret er feil og i ruten for 1 ved riktig svar. Hvis pasienten ikke er testbar på en oppgave, angi hvorfor og sett ring rundt 0.

Er du usikker på hvordan et svar skal skåres, etter å ha sjekket manual*, rådfør deg med en erfaren kollega. MMSE-NR er ikke en demenstest, kun et grovt kognitivt funksjonsmål, og kun et supplement ved utredning. Vær oppmerksom på at alder og utdanning påvirker resultat; lavere alder og høyere utdanning gir ofte bedre skåre. Manglende motivasjon, afasi, lese- og skrivevansker, redusert syn og hørsel, depresjon, legemiddelbivirkninger, flerkulturell bakgrunn, lav norskspråklig kompetanse og akutt somatisk sykdom kan påvirke resultatet negativt. Totalskåre sier lite om spesifikke utfall. Skriv ned pasient-spesifikke utfall.

▲ Kommentarer/spesielt å bemerke

(atferd, stemningsleie, smerter, afasi, tidsbruk, glemt briller/høreapparat etc.)

OPPMERKSOMHET/BEVISSTHETSNIVÅ

Gradert vurdering av oppmerksomhet/bevissthetsnivå
(Sett kryss passende sted på linjen)

Uoppmerksom _____ Oppmerksom

TESTSITUASJON

Gradert vurdering av samarbeid/testinnsats
(Sett kryss passende sted på linjen)

Dårlig _____ Utmerket

* Manual fåes tilsendt fra: bibliotek@aldringoghelse.no

TL starter med følgende spørsmål: **Synes du hukommelsen har blitt dårligere?** Ja Nei Vet ikke
Jeg skal nå stille deg noen spørsmål, som vi spør alle om. Svar så godt du kan.
 Instruksjon kan gjentas, unntatt på oppg. 12 og 17.

TIDSORIENTERING

	Poeng	
1. Hvilket årstall har vi nå? (kun fullt årstall med 4 sifre gir poeng) _____	☐ 0	☐ 1
2. Hvilken årstid har vi nå? (ta hensyn til vær og geografiske forhold) _____	☐ 0	☐ 1
3. Hvilken måned har vi nå? (kun riktig navn på måned gir poeng) _____	☐ 0	☐ 1
4. Hvilken ukedag har vi i dag? (kun riktig navn på dag gir poeng) _____	☐ 0	☐ 1
5. Hvilken dato har vi i dag? (kun dagsledd trenger å være riktig for å få poeng) _____	☐ 0	☐ 1

STEDSORIENTERING

På spørsmål 7 brukes "Landsdel" ved testing i Oslo, "Fylke" utenfor Oslo.
 Sett ring rundt valgt stedsord for spørsmål 8 og 9.

6. Hvilket land er vi i nå? _____	☐ 0	☐ 1
7. Hvilket fylke/landsdel er vi i nå? (Sør-Norge gir også poeng for landsdel) _____	☐ 0	☐ 1
8. Hvilken by/kommune er vi i nå? _____	☐ 0	☐ 1
9. Hva heter dette stedet/bygningen/sykehuset/legekontoret/hvor er vi nå? _____	☐ 0	☐ 1
10. I hvilken etasje er vi nå? (Spørsmål stilles også om man er i 1. etasje) _____	☐ 0	☐ 1

UMIDDELBAR GJENKALLING/REGISTRERING

Ved retesting: [2. adm: STOL-BANAN-MYNT], [3. adm: SAFT-LAMPE-BÅT], [4. adm: KATT-AVIS-LØK], [5. adm: FLY-EPLER-SKO].

11. Hør godt etter. Jeg vil si 3 ord som du skal gjenta etter at jeg har sagt dem, og som du skal prøve å huske, for jeg kommer også til å spørre deg om dem senere. Klar? Nå kommer ordene;... HUS [pause], KANIN [pause], TOG [pause]. Nå kan du gjenta disse ordene.

Dersom pasienten ikke gjentar alle 3 ord, repeteres alle ord inntil alle gjengis i samme forsøk, maks. 3 presentasjoner. Det gis kun poeng etter 1. presentasjon, rekkefølge pasienten sier ordene er uten betydning.

Antall presentasjoner: ____stk.

HUS [Ord ved retest:]	☐ 0	☐ 1
KANIN [Ord ved retest:]	☐ 0	☐ 1
TOG [Ord ved retest:]	☐ 0	☐ 1

Husk disse ordene, for jeg vil be deg gjenta dem senere.

OPPMERKSOMHET OG HODEREGNING (Vær oppmerksom på eventuell distraksjonsbetingelse**))

Bruk følgende starttall ved retesting: [2. adm: 50], [3. adm: 90], [4. adm: 40], [5. adm: 60]. Sett ring rundt starttall, skriv ned tallsvar. Poeng gis når svar er akkurat 7 fra forrige tall, uavhengig av om forrige tall var riktig.

12. Kan du trekke 7 fra 80? [Dersom pasienten ikke gir et tallsvar, si: Hva er 80 minus 7?] [Rett etter tallsvar, gis videre instruksjon]: Og så fortsetter du å trekke 7 fra tallet du kommer til, helt til jeg sier stopp [Instruksjon gis kun én gang]. Dersom pasienten heller ikke nå gir et tallsvar, gå videre til distraksjonsbetingelsen**.

Starttall:	80	50	90	40	60		
	[73]	[43]	[83]	[33]	[53]	_____	☐ 0 ☐ 1
Om nødvendig si: og så videre...	[66]	[36]	[76]	[26]	[46]	_____	☐ 0 ☐ 1
Om nødvendig si: og så videre...	[59]	[29]	[69]	[19]	[39]	_____	☐ 0 ☐ 1
Om nødvendig si: og så videre...	[52]	[22]	[62]	[12]	[32]	_____	☐ 0 ☐ 1
Om nødvendig si: og så videre...	[45]	[15]	[55]	[5]	[25]	_____	☐ 0 ☐ 1

Etter 5 subtraksjoner si: **Fint, det holder** [Gå til oppg. 13].

**Eventuell distraksjonsbetingelse – OBS, er ikke poenggivende!

Dersom pasienten ikke vil utføre eller kan besvare oppg. 12 med 5 avgitte tallsvar, skal distraksjonsbetingelsen brukes for å sikre kartlegging av langtidshukommelse på oppg. 13. Be da pasienten telle baklengs fra 100 ca. 30 sek. med følgende instruksjon: (Tell baklengs fra 100 på denne måten: 99, 98, 97..., helt til jeg sier stopp. Vær så god!)

UTSATT GJENKALLING**Poeng**

13. Hvilke 3 ord var det jeg ba deg om å huske? [Ikke gi hjelp/stikkord]

HUS	[Ord ved retest:]	☐ 0	☐ 1
KANIN	[Ord ved retest:]	☐ 0	☐ 1
TOG	[Ord ved retest:]	☐ 0	☐ 1

Nevnes mer enn 3 ord, må pasienten velge hvilke 3 ord som skal være svaret. Rekkefølge er uten betydning. Det gis kun poeng for eksakt gjengivelse, dvs. bolighus, hytte, hare, kanindyr, togbane, lokomotiv etc. gir ikke poeng.

BENEVNING

14. Hva heter dette? [Pek på en blyant] 0 1

15. Hva heter dette? [Pek på et armbåndsur] 0 1

Bruk kun blyant og armbåndsur, gjelder også retesting. Alternative poenggivende svar: Penn, gråblyant, klokke, ur etc.

REPETISJON

16. Gjenta ordrett det jeg sier. Er du klar? [Si tydelig]: "Aldri annet enn om og men" 0 1

TL kan si frasen 3 ganger. Poeng gis kun etter 1. presentasjon. Dialektvariasjoner godtas.

Antall presentasjoner: _____ stk.

FORSTÅELSE

Legg et blankt A4-ark på bordet midt foran pasient, kortsiden mot pasienten. TL legger egen hånd på arket til all instruksjon er gitt. Gi poeng for hver utført delhandling, også dersom pasienten bretter arket med én hånd eller legger arket foran TL.

17. Hør godt etter, for jeg skal be deg gjøre 3 ting i en bestemt rekkefølge. Er du klar? Ta arket med én hånd [pause], brett arket på midten én gang med begge hender samtidig [pause], og gi arket til meg. [pause] Vær så god! [Instruksjon gis kun én gang]

TAR ARKET MED KUN ÉN HÅND	☐ 0	☐ 1
BRETTET ARKET PÅ MIDTEN KUN ÉN GANG	☐ 0	☐ 1
LEGGET ARKET PÅ BORDET FORAN TL ELLER GIR ARKET TIL TL	☐ 0	☐ 1

LESNING

18. Nå vil jeg at du gjør det som står på arket [Vis pasienten teksten].
Pasienten må lukke øynene for poeng.

LUKK ØYNE DINE 0 1

SKRIVNING/SETNINGSGENERERING

Legg MMSE-NR skjema side 4 med kortsiden foran pasienten og gi vedkommende en blyant.

19. Skriv en meningsfull setning her [Pek på øvre del av side 4].

Skriver ikke pasienten noe, si: **Skriv om været.** 0 1

Skrives imperativsetning med kun ett ord, f.eks. "Spis", si: **Skriv en lengre setning.** Skrives tidligere gitt setning/frase, f.eks. "Lukk øynene dine", "En meningsfull setning", si: **Skriv en setning du lager selv.**

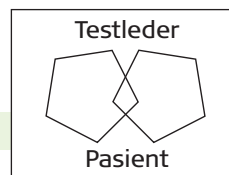
Setningen må være forståelig, men trenger ikke inneholde objekt. Se eksempler i manual*. Det gis poeng ved riktig utførelse selv etter supplerende instruksjon. Ignorer stave- og grammatikalske feil.

TEGNING/FIGURKOPIERING

Legg figurark over setningen pasienten skrev, viskelær ved siden av.

20. Kopier figuren så nøyaktig du kan her [Pek på nedre del av side 4].

Du kan bruke viskelær. Ta deg god tid. Si fra når du er ferdig.

0 1

Det gis poeng når tegningen består av to 5-kantede figurer som former en 4-sidet figur

der 5-kantene overlapper. Tegnet figur trenger ikke være identisk med modellen. Se skåringseksempler i manual*.

TOTAL POENGSUM = ____/30. Presiser hva pasienten hadde utfall (feilsvar) på:

KT-NR

NORSK REVIDERT KLOKKETEST

Klokketest er en kognitiv screeningtest som ofte benyttes ved demensutredning, kartlegging etter hjerneslag, vurdering av egnethet for bilkjøring m.m. Testen fins i ulike versjoner og oversettelser til norsk. Norsk revidert Klokketest (KT-NR) er en modifisert versjon av Shulman (2000). KT-NR kan avdekke svikt i rom-/retning- og tidsorienteringsevne, visuopersepsjon (f.eks. vansker med visuell identifisering og analyse eller visuell agnosi), visuell oppmerksomhet (f.eks. visuell neglekt) samt evnen til organisering og planmessig utføring av testresponser (eksekutiv funksjon). Under forutsetning av at pasienten (PAS) tidligere har behersket klokken, er KT-NR en test de fleste funksjonsfriske mestrer, uavhengig av alder. Synssvekkelse, tremor og nedsatt førlighet kan påvirke testutførelse. Prestasjonsnivå kan fluktuere med sykdomstilstand/-fase, eksempelvis ses tidvis klar skåringsbedring ved adekvat behandling av delirium/akutt forvirring.

Instruksjon:

Sørg for at PAS ikke kan se på egen/andres klokke eller veggklokke ved utførelse.

Gi PAS arket med trykt sirkel, blyant og viskelær.

Si: **Denne sirkelen forestiller en klokke.**

Jeg vil nå at du, uten å se på en annen klokke, setter inn alle tallene på denne klokkeskiven.

Etter at PAS har satt inn alle tallene på klokkeskiven,

si: **Tegn nå inn viserne slik at klokken er ti over elleve.**

Hvert instruksjonsledd kan gjentas ved behov (maks tre ganger). Setter PAS kun inn tallene 3-6-9-12 eller bare noen tall, gjenta instruksjon og legg vekt på ordet *alle*. Sørg for at PAS ikke roterer arket ved tallinnsettelse. Små markeringsstreker for hvor tallene skal stå aksepteres, men setter PAS inn hjelpestreker for å lage sektorer eller tegner en stoppeklokke skal dette stoppes. Start i slike tilfeller på nytt og gjenta instruksjon. Fortsetter PAS likevel å inndele klokken i sektorer eller på nytt tegner en stoppeklokke, avbrytes testen. Ønsker PAS å korrigere mye, gi vedkommende nytt klokketestark: Kan bli forvirrende med nytt og gammelt om hverandre. Ved tvil om utførelse/gyldighet, be PAS gjøre KT-NR på nytt klokketestark. For videreformidling av testresultat gir beskrivelse av utførelse mer informasjon enn kun poeng eller globale oppsummeringer som: «Patologisk Klokketest». Bemerk forhold som er påfallende, f.eks. blanding av romertall og arabiske tall, lang tidsbruk, usikkerhet, mange korrigeringer, behov for gjentakelse av instruksjon, årsaker til testavbrudd etc.

Det er viktig at TL er kjent med «vanlige» feil blant funksjonsfriske på KT-NR som *ikke* gir poengtrekk slik at skåring/funksjonsvurderingen ikke overdiagnostiserer kognitiv funksjonsnedsettelse. Eksempler på slike «vanlige» feil er lik lengde på viserne, at viserne ikke går helt inn til senter av sirkelen og at alle tall settes på utsiden av klokkeskiven. Ikke godkjent klokke: 0–3 poeng betyr at det foreligger en mulig kognitiv svikt som må undersøkes nærmere.

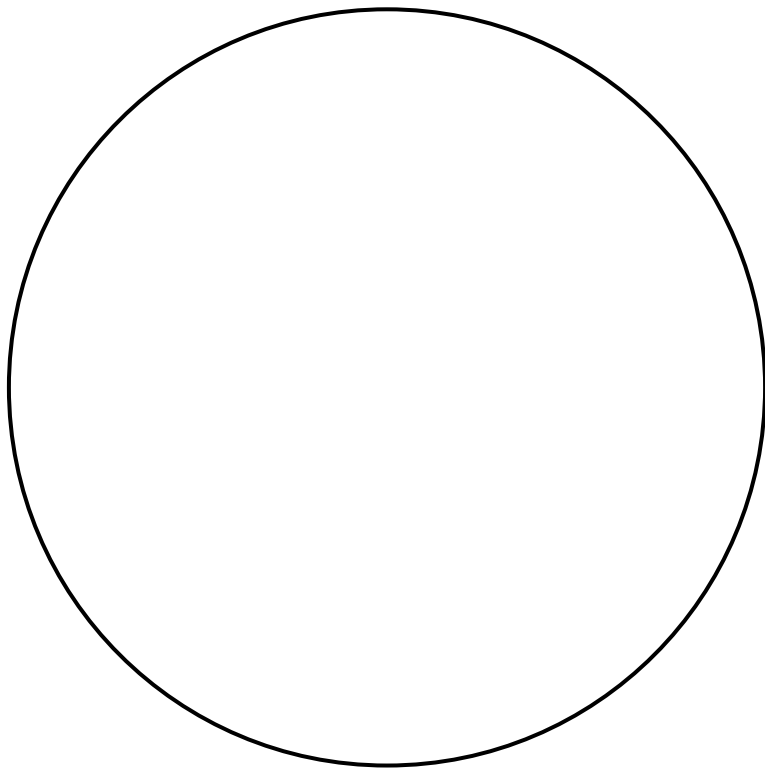
Pasient: _____ Testleder: _____ Dato: _____

Skåring av KT-NR (0–5):

Godkjent klokke: 4–5 poeng. Ikke godkjent klokke: 0–3 poeng.

5 ☐	Korrekt klokke med alle tall fra 1–12 og korrekt angitt klokkeslett
4 ☐	Små plasseringsfeil av tall og/eller visere
3 ☐	Tallene er riktig plassert (eller omtrent riktig), men viserne er klart feilplassert
2 ☐	Tallene er feilplassert, noe som gjør det umulig å plassere viserne riktig
1 ☐	Betydelig feilplassering av tallene, eller tall er utelatt på tross av gjentatt instruksjon
0 ☐	Ser ikke ut som en klokke, PAS skriver bokstaver på arket eller forsøker ikke å tegne inn tall

Kommentarer/spesielt å bemerke: _____

Klinisk demensvurdering (KDV)

Hughes et al 1982

KDV vurderer kognitiv svikt og mulig demens samt eventuell grad av demens. Det er en betingelse at pleiepersonalet har observert pasienten i minimum 4 uker. Ved vurdering skal det tas hensyn til pasientens mentale evner. Det vil si at dersom annen funksjonssvikt er årsaken til at pasienten ikke fungerer tilfredsstillende på et eller flere områder, skal man prøve å korrigere for dette ved utfylling av skjemaet. Hvis det er vanskelig å avgjøre hvilken kategori pasienten tilhører, skal den høyeste kategorien velges. Begrepet eget hjem, vil si sykehjem.

Hukommelse

- 0 Ingen tap av hukommelse eller lett vekslende glemsomhet
- 0,5 Lett, men permanent glemsomhet, begrenset gjenkalling av hendelser, mild glemsomhet
- 1 Moderat hukommelsestap, mer uttalt for nylig inntrufne hendelser. Svekkelsen påvirker dagliglivets aktiviteter
- 2 Alvorlig hukommelsestap. Bare meget godt innlært materiale huskes, nytt materiale tapes raskt
- 3 Alvorlig hukommelsestap. Bare fragmenter igjen

Orienteringsevne

- 0 Helt orientert
- 0,5 Helt orientert, bortsett fra lette vanskeligheter med tidsforhold
- 1 Moderate vansker med tidsorientering, ved undersøkelse orientert for sted, geografisk desorientert andre steder
- 2 Alvorlige vansker med tidsforhold, vanligvis desorientert for tid, ofte for sted
- 3 Kun orientert for person

Vurderingsevne

- 0 Løser dagliglivets problemer og håndterer ærender og økonomi bra, vurderingsevne god sammenlignet med tidligere
- 0,5 Lett nedsatt evne til å løse problemer, likheter og forskjeller
- 1 Moderate vansker med å håndtere oppgaver, likheter og forskjeller, sosial vurderingsevne vanligvis bevart
- 2 Svært svekket evne til å håndtere oppgaver, likheter og forskjeller, sosial vurderingsevne vanligvis svekket
- 3 Ute av stand til å bedømme eller løse problemer

Samfunnsaktiviteter

- 0 Fungerer selvstendig i sitt vanlige arbeid, ved innkjøp, i frivillig arbeid og sosiale grupper
- 0,5 Lett svekkelse i disse aktivitetene
- 1 Ikke i stand til å fungere selvstendig i disse aktivitetene, men vil fortsatt kunne delta i noen, synes å fungere normalt ved tilfeldig møte
- 2 Vil ikke forvente selvstendig fungering utenfor hjemmet. Fremstår som bra nok til å bli tatt med på aktiviteter utenfor eget hjem
- 3 Vil ikke forvente selvstendig fungering utenfor hjemmet. Fremstår som for dårlig til å bli tatt med på aktiviteter utenfor eget hjem

Hjem og fritidsinteresser

- 0 Hjemmeliv, fritidsinteresser og intellektuelle interesser er godt bevart
- 0,5 Hjemmeliv, fritidsinteresser og intellektuelle interesser er lett svekket
- 1 Lett, men avgjort svikt i evnen til å fungere hjemme, vanskeligere husarbeid er oppgitt, mer kompliserte hobbyer og interesser er oppgitt
- 2 Kun enklere husarbeid er opprettholdt, svært begrensede interesser. Interessene er dårlig opprettholdt
- 3 Ingen fungering av betydning i hjemmet

Egenomsorg

- 0 Helt selvhjulpen med egenomsorg
- 0,5 Helt selvhjulpen med egenomsorg
- 1 Trenger påminning om å stelle seg selv
- 2 Trenger hjelp til personlig hygiene, påkledning og til å ta vare på personlige eiendeler
- 3 Trenger mye hjelp til personlig omsorg, ofte inkontinens

Vurdering – Følgende skala benyttes:

- 0 = ingen demens
 0,5 = usikker eller lett svikt
 1 = lett demens
 2 = moderat demens
 3 = alvorlig demens

Hukommelse er primærkategori, og alle de andre er sekundære kategorier (SK). KDV = Hukommelse (H), hvis minst tre andre kategorier har samme skår som hukommelse. Hvis tre eller flere SK har en høyere eller lavere skår enn H, så er KDV = flertallet av de sekundære kategoriene, uansett på hvilken side av H det er flest SK. Hvis tre SK skåres på den ene siden av H og to sekundære kategorier skåres på den andre siden av H, så er KDV = H.

BARTHEL ADL-INDEKS

Mahoney FI, Barthel DW. Maryland State Med J 1965;14:61-65.

Denne norske versjonen er redigert i 2008 av Ingvild Saltvedt, Jorunn L. Helbostad, Unni Sveen, Pernille Thingstad, Olav Sletvold og Torgeir Bruun Wyller på grunnlag av flere tidligere norske oversettelser og med hovedvekt på originalpublikasjonen fra 1965.

Navn: _____

J.nr.: _____

Fødselsår/dato: _____

Dato utfylt: _____

Utfylt av: _____

GENERELT

Barthel ADL-indeks er først og fremst beregnet på å bli brukt av sykepleiere, ergoterapeuter og fysioterapeuter i deres daglige kontakt med pasientene. Det skal registreres hva pasienten faktisk gjør, ikke hva man tror vedkommende kan mestre. Skår representerer grad av uavhengighet av hjelp fra annen person. Hvis det er nødvendig med tilsyn, er personen **ikke** uavhengig, men hvis en aktivitet mestres med hjelpemidler **er** personen uavhengig i denne aktiviteten. For personer uten vesentlig mental svikt (MMSE > 20) og i en stabil klinisk situasjon, er egenrapportert Barthel vanligvis pålitelig. For øvrig kan man som regel regne med at en skår basert på familie og andre med nær kjennskap til personen også er pålitelig.

1. Spising

- 2 Helt selvhjulpen. Kan bruke nødvendige hjelpemidler og spiser innen rimelig tid
- 1 Behov for noe hjelp, f.eks. til å skjære opp maten
- 0 Helt avhengig av hjelp

2. Bading/dusj

- 1 Helt selvhjulpen
- 0 Trenger hjelp

3. Personlig hygiene

- 1 Selvhjulpen. Klarer å vaske ansiktet, kjemme håret, pusse tenner og barbere seg
- 0 Trenger hjelp til en eller flere oppgaver

4. Påkledning

- 2 Selvhjulpen i av- og påkledning. Klarer selv glidelås, knapper og skolisser
- 1 Trenger hjelp, men klarer halvparten innen rimelig tid
- 0 Trenger hjelp til mer enn halvparten

5. Tarmkontroll

- 2 Kontinent. Klarer selv evt. å sette stikkpille/klyx
- 1 Nedsatt kontroll og enkelte "uhell" eller trenger hjelp til evt. å sette stikkpiller/klyx
- 0 Helt inkontinent eller hyppige "uhell"

6. Blærekontroll

- 2 Kontinent. Holder seg evt. tørr ved bruk av uridom eller mestrer bruk av kateter på egen hånd
- 1 Nedsatt kontroll og enkelte "uhell" eller holder seg tørr med uridom eller kateter, men trenger hjelp for å bruke dette
- 0 Helt inkontinent eller trenger permanent kateter

7. Toalettbesøk

- 2 Selvhjulpen ved toalettbesøk eller bruk av toalettstol. Ordner klær, tørker seg, spylar toalettet eller tømmer bekken
- 1 Trenger hjelp til forflytning, klær, tørke seg
- 0 Kan ikke bruke toalett

8. Forflytning mellom seng og stol

- 3 Selvhjulpen. Klarer også å låse rullestol og bevege fotstøtte
- 2 Klarer forflytningen med litt hjelp eller tilsyn
- 1 Kan sitte, men må ha mye hjelp ved forflytning
- 0 Kan ikke sitte. Sengeliggende

9. Mobilitet

- 3 Klarer å gå 50 meter, kan bruke stokk eller krykker, men ikke annet ganghjelpemiddel
- 2 Kan gå 50 meter med rullator og/eller støtte/tilsyn av en person
- 1 Kan ikke gå, men kan kjøre rullestol uten hjelp 50 meter
- 0 Kan ikke kjøre rullestol uten hjelp

10. Trappegang

- 2 Selvhjulpen. Kan evt. bruke ganghjelpemidler
- 1 Trenger hjelp/tilsyn av en person
- 0 Kan ikke gå i trapp

Sumskår (maksimal skår 20 poeng)

GDS

Geriatrisk depresjonsskala

Dette er ment som et skåringshjelpemiddel for behandler. Gi det andre skjemaet (uten stjerner) til pasienten for utfylling.

Svaralternativ med * gir skåre på 1.

Skåre

		☐ Ja	☐ Nei*	
1.	Føler De Dem jevnt over tilfreds med livet	☐ Ja	☐ Nei*	
2.	Har De oppgitt eller sluttet med mange interesser	☐ Ja*	☐ Nei	
3.	Føler De at livet er tomt	☐ Ja*	☐ Nei	
4.	Synes De ofte at tilværelsen er kjedelig	☐ Ja*	☐ Nei	
5.	Ser De lyst på fremtiden	☐ Ja	☐ Nei*	
6.	Er De plaget med tanker som De ikke får ut av hodet	☐ Ja*	☐ Nei	
7.	Er De vanligvis i godt humør	☐ Ja	☐ Nei*	
8.	Er De engstelig for at det skal hende Dem noe alvorlig	☐ Ja*	☐ Nei	
9.	Føler De Dem vanligvis lykkelig	☐ Ja	☐ Nei*	
10.	Føler De Dem ofte hjelpeløs	☐ Ja*	☐ Nei	
11.	Føler De Dem ofte urolig og rastløs	☐ Ja*	☐ Nei	
12.	Foretrekker De å være hjemme fremfor å gå ut å oppleve nye ting	☐ Ja*	☐ Nei	
13.	Er De bekymret for Deres egen fremtid	☐ Ja*	☐ Nei	
14.	Føler De at De har større problem med hukommelsen enn mange andre (jevnaldrende)	☐ Ja*	☐ Nei	
15.	Føler De i øyeblikket at det er godt å leve	☐ Ja	☐ Nei*	
16.	Føler De Dem ofte nedtrykt og ensom	☐ Ja*	☐ Nei	
17.	Føler De Dem verdiløs slik De nå er	☐ Ja*	☐ Nei	
18.	Bekymrer De Dem ofte over fortiden	☐ Ja*	☐ Nei	
19.	Synes De livet er spennende	☐ Ja	☐ Nei*	
20.	Er det et tiltak å ta fatt på noe nytt	☐ Ja*	☐ Nei	
21.	Føler De Dem opplagt	☐ Ja	☐ Nei*	
22.	Synes De at Deres egen situasjon er håpløs	☐ Ja*	☐ Nei	
23.	Synes De at folk flest har det bedre enn Dem	☐ Ja*	☐ Nei	
24.	Blir De ofte forstyrret av bagateller	☐ Ja*	☐ Nei	
25.	Føler De ofte trang til å gråte	☐ Ja*	☐ Nei	
26.	Har De vansker med konsentrasjonen	☐ Ja*	☐ Nei	
27.	Liker De å stå opp om morgenen	☐ Ja	☐ Nei*	
28.	Forsøker De å unngå sosiale sammenkomster	☐ Ja*	☐ Nei	
29.	Faller det Dem lett å ta bestemmelser	☐ Ja	☐ Nei*	
30.	Er De like lys til sinns som tidligere	☐ Ja	☐ Nei*	

Revidert utgave 2011

Demensutredning i kommunehelsetjenesten

Samtale med pårørende

Pasientens navn: _____

Dato for samtale: _____

Pårørendes navn: _____

Slektskap: _____

Utfylt av: _____

Cornell – skala for depresjon

Alexopoulos et al., 1988. Til norsk Årsland D.

Skåringen baseres på symptomer og tegn som har vært til stede siste uke før evalueringen. Skåringen skal ikke baseres på kroppslig funksjonshemming eller sykdom. Pasientens pårørende skal intervjues.

Svaralternativ

a. Lar seg ikke evaluere

0. Ikke tilstede

 1. Moderat eller bare
periodevis tilstede

2. Mye tilstede

a 0 1 2

A: Stemningssymptomer

1. Angst, engstelig uttrykk, grubling, bekymring	☐	☐	☐	☐
2. Tristhet, trist uttrykk, trist stemme, tar til tårene	☐	☐	☐	☐
3. Manglende evne til å glede seg over hyggelige hendelser	☐	☐	☐	☐
4. Irritabilitet, lett irritert	☐	☐	☐	☐

B: Forstyrret atferd

5. Agitert, rastløs, vrir hendene, river seg i håret	☐	☐	☐	☐
6. Retardasjon, langsomme bevegelser, langsom tale, reagerer sent	☐	☐	☐	☐
7. Uttalte kroppslige plager (skår 0 hvis bare mage/tarm symptomer.)	☐	☐	☐	☐
8. Tap av interesse, mindre opptatt av vanlige aktiviteter (skåre 1 eller 2 bare hvis endringen har skjedd raskt, dvs. i løpet av en måned, ellers 0)	☐	☐	☐	☐

C: Kroppslige uttrykk

9. Redusert appetitt, spiser mindre enn ellers	☐	☐	☐	☐
10. Vekttap (Skår 2 hvis større enn 2 kg i løpet av en måned)	☐	☐	☐	☐
11. Tap av energi, blir fort trett, klarer ikke holde ut aktiviteter (skår 1 eller 2 bare hvis forandringen har oppstått raskt, dvs. i løpet av en måned, ellers 0)	☐	☐	☐	☐

D: Døgnvariasjoner

12. Døgnvariasjoner i humør, humør verst om morgenen	☐	☐	☐	☐
13. Innsovningsvansker, sovner senere enn det som er vanlig for pasienten	☐	☐	☐	☐
14. Hyppige oppvåkninger i løpet av natten	☐	☐	☐	☐
15. Tidlig morgenoppvåkning, tidligere enn vanlig for denne pasienten	☐	☐	☐	☐

E: Tankeforstyrrelser

16. Selvmord, føler livet ikke er verd å leve, har selvmordstanker, gjør selvmordsforsøk	☐	☐	☐	☐
17. Dårlig selvbilde, selvbebreidelse, selvnedvurdering, skyldfølelse	☐	☐	☐	☐
18. Pessimisme, ser svart på framtiden	☐	☐	☐	☐
19. Vrangforestillinger som samsvarer med å være deprimeret (for eksempel forestillinger om fattigdom, sykdom eller tap)	☐	☐	☐	☐

Cornell sum skåre

MOBID-2 smerteskala

MOBILISATION – OBSERVATION – BEHAVIOUR – INTENSITY – DEMENTIA

Pasientens navn:

Dato:

Tid:

Avdeling:

Vær oppmerksom på pasientens smerteatferd relatert til muskulatur, ledd og skjelett under morgenstell. Observer pasienten før du starter mobilisering. Forklar forståelig det du vil gjøre. Led pasienten, og gjennomfør bevegelsene (1–5) med forsiktighet. Stopp bevegelsen om du observerer smerteatferd. Fyll ut skjemaet umiddelbart etter hver bevegelse:

Smerteatferd

Sett et eller flere kryss for hver observasjon: smertelyd, ansiktsuttrykk og avvergereaksjon, som kan være relatert til smerte

Smertelyd
«Aul»
Stønner
Ynker seg
Gisper
Skriker

Ansiktsuttrykk
Grimaserer
Rynker pannen
Strammer munnen
Lukker øynene

Avvergereaksjon
Stivner
Beskytter seg
Skyver fra seg
Endringer i pusten
Krymper seg

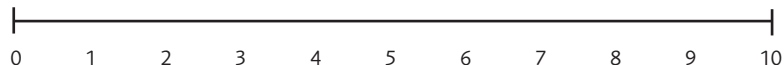
Smerteintensitet

Basert på observert smerteatferd; tolk styrken av smerteintensitet og sett kryss på linjen 0–10

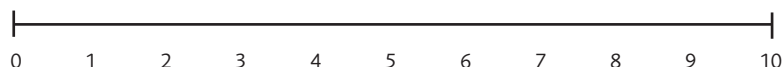
SETT GJERNE FLERE KRYSS I RUTEN(E) FOR DIN(E) OBSERVASJONER

1. Led til å åpne begge hender

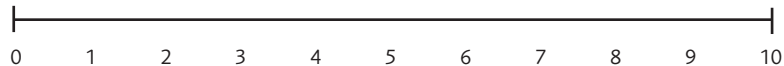
0 er ingen smerte, 10 er verst tenkelig smerte

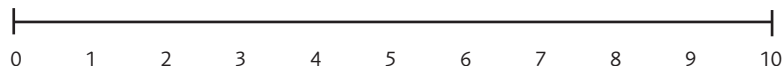
2. Led til å strekke armene mot hodet

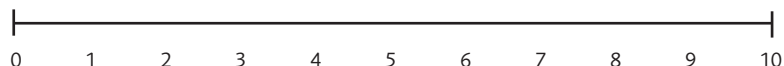
3. Led til å bøye og strekke ankler, knær og hofterledd

4. Led til å snu seg i sengen til begge sider

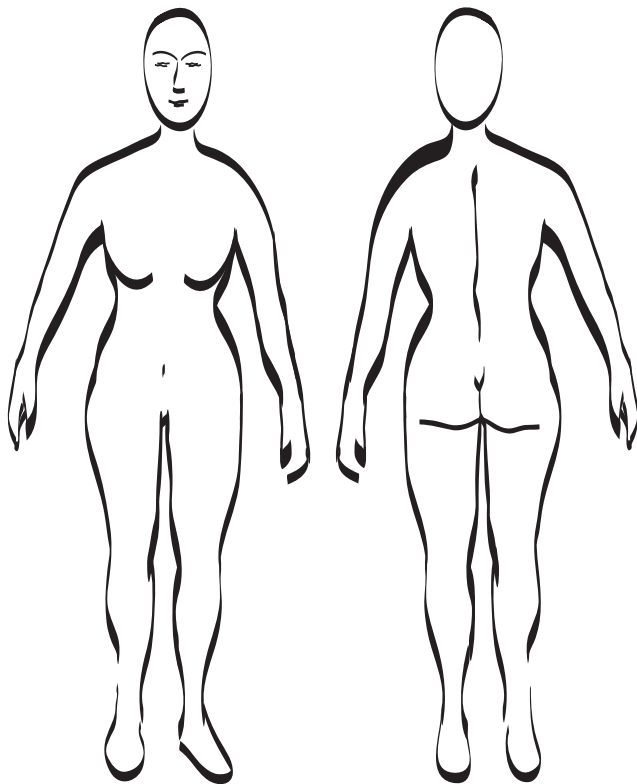
5. Led til å sette seg opp på sengekanten

Vær oppmerksom på pasientens smerteatferd, som kan være relatert til indre organer, hode og hud. Smerte kan oppstå på grunn av en sykdom, sår, infeksjon eller ulykker. Inkluder alle dine observasjoner fra i dag og de siste dagene (siste uken).

Smerteatferd

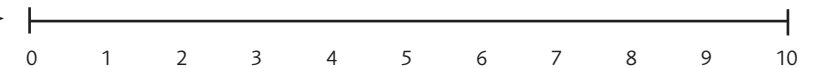
**Bruk front- og baksiden av kroppstegningen aktivt.
Sett kryss for dine observasjoner relatert til smerteatferd
(smertelyd, ansiktsuttrykk og avvergereaksjon)**

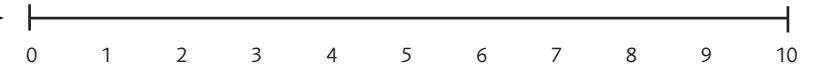
6. Hode, munn, hals

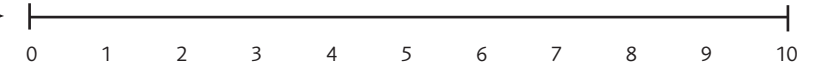
0 er ingen smerte, 10 er verst tenkelig smerte

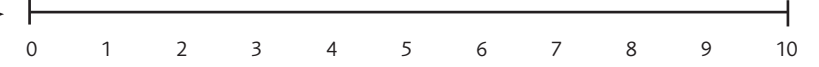
7. Bryst, lunge, hjerte

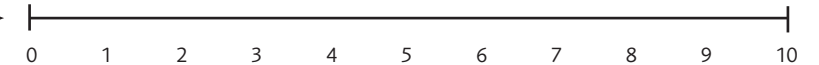
8. Mage – øvre del

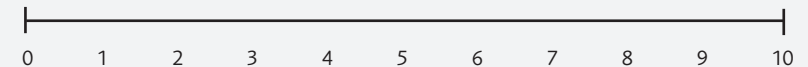
9. Bekken, mage – nedre del

10. Hud, infeksjon, sår

Basert på alle observasjoner gi en helhetlig vurdering av pasientens smerteintensitet

Edmonton Symptom Assessment System (revidert versjon) (ESAS-r)

Vennligst sett ring rundt det tallet som best beskriver hvordan du har det NÅ:

Ingen smerte	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig smerte
<hr/>												
Ingen slapphet <i>(slapphet = mangel på krefter)</i>	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig slapphet
<hr/>												
Ingen døsighet <i>(døsighet = å føle seg søvnig)</i>	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig døsighet
<hr/>												
Ingen kvalme	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig kvalme
<hr/>												
Ikke nedsatt matlyst	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig nedsatt matlyst
<hr/>												
Ingen tung pust	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig tung pust
<hr/>												
Ingen depresjon <i>(depresjon = å føle seg nedstemt)</i>	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig depresjon
<hr/>												
Ingen angst <i>(angst = å føle seg urolig)</i>	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig angst
<hr/>												
Best tenkelig velvære <i>(velvære = hvordan du har det, alt tatt i betraktning)</i>	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig velvære
<hr/>												
Ingen _____ Annet problem (f.eks. forstoppelse)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Verst tenkelig _____

Pasientens navn: _____

Dato: _____

Tidspunkt: _____

Fylt ut av (sett ett kryss):

- Pasient
- Pårørende
- Helsepersonell
- Pasient med hjelp fra pårørende eller helsepersonell